

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВИЧ ЧЕРВЕНКОВ
(02.01.1948–01.07.2025)

Михаил Станчев

доктор на историческите науки, професор, завеждащ Катедрата по нова и най-нова история в Харковския национален университет „В. Н. Каразин“, чуждестранен член на БАН, майдан Свободи, 4, Харков, Украйна, 61022, stanchev.m@gmail.com, ORCID 0000-0002-2034-5087

NIKOLAY NIKOLAEVICH CHERVENKOV
(02.01.1948–01.07.2025)

Mikhail Stanchev

Doctor of Historical Sciences, Professor, head of Department of New and Recent History, Kharkiv National University “V. N. Karazin”, Foreign Member of the Bulgarian Academy of Sciences, maidan Svobody, 4, Charkov, Ukraine, 61022, stanchev.m@gmail.com, ORCID 0000-0002-2034-5087

На 1 юли 2025 г. след дълго боледуване ни напусна докторът на историческите науки, професор Николай Червенков, виден учен българист, активен общественик от българската диаспора в Молдова, основател на Научното дружество на учените българисти в Молдова, първи ректор на Тараклийския държавен университет „Григорий Цамблак“ (2004–2010). Автор на множество монографии и научни трудове върху Българското възрождане, по история на молдовската българистика и други.

Проф. Николай Червенков е роден на 2 януари 1948 г. в едно от най-големите български села в Бесарабия – Городнее (Чийшия), Болградски район на Одеска област. Интересът на бъдещия историк към историята и културата на своя народ се събужда под влиянието на неговия учител по история в училище, бъдещия известен молдовски учен българист Константин Александрович Поглубко. Под ръководството на своя наставник Н. Н. Червенков участва в написването на ръкопис за историята на подното си село и в откриването на Чийшияския краеведски музей. От 1967 г. Николай е студент в Историческия факултет на Одеския държавен университет (сега „И. И. Мечников“). В университета се занимава с научна работа, като изучава историята на българските колонисти от Южна Бесарабия и публикува първите си трудове в областни и градски вестници. Дипломната му работа – „Участието на бесарабските българи в националноосвободителната борба на българския народ през 1856–1869 г.“ – получава висока оценка от рецензентите.

След завършването на университета Н. Н. Червенков става младши научен сътрудник в Института по история на Академията на науките на Молдавската ССР, където изследва политическите организации на българското национално-освободително движение, участието на българите от Румъния в Българското възраждане и историята на българските колонии в Бесарабия. Същевременно многократно стажува в Института за славянознание и балканистика на АН на СССР и в Института по история на БАН. През 1980 г. завършва задочно докторантура в Академията на науките на Молдавската ССР, а през 1982 г. защитава малка докторска дисертация на тема: „Българската емиграция в Румъния и националноосвободителното движение в България (втората половина на 50-те – 60-те години на XIX век)“. Научни ръководители на дисертанта са известни съветски учени – докторът на историческите науки В. Д. Конобеев и докторът на историческите науки В. Я. Гросул. През 1980 г., в сътрудничество със С. З. Новаков, ученият публикува книгата „Миналото и настоящето на село Кирютня“. Две години по-късно излиза монографията му „Политически организации на българското националноосвободително движение“. Изследователят едновременно публикува и множество научни статии.

От 1983 г. Н. Н. Червенков заема длъжността „старши научен сътрудник“ в Института по история на Молдовската академия на науките. По това време той се занимава с проблемите на българо-руско-молдовските отношения, формирането на идеите за българската държавност, идентифицирането и публикуването на документи и др. По тази тема ученият става съавтор на колективните монографии „Българо-руските обществено-политически отношения, 50–70-те години на XIX в.“ (Кишинев, 1986 г.), „Формиране на национални независими държави на Балканите. Краят на XVIII в. – 1970 г.“ (Москва, 1986), „Международните отношения на Балканите. 1830–1856“ (Москва, 1990). От 1986 до 1991 г. Николай Николаевич е ръководител на Отдела по история на страните от Югоизточна Европа в Института по история на Академията на науките на Молдовската ССР. От 1990 г. ученият работи като водещ научен сътрудник, а от 1997 г. – като ръководител на Отдела по българистика в Института по между-етнически изследвания на Академията на науките на Молдова. В края на 80-те и началото на 90-те години се занимава с историята на българската диаспора в Молдова и в Украйна. Съвместно с И. Ф. Грек издава обобщаващата монография „Българите от Украйна и Молдова: минало и настояще“ (София, 1993), участва като автор в колективната монография „Болгария XX века“ (Москва, 2003), „Тараклии 200 лет“ (Кишинев, 2013) съвместно с д-р Иван Думиника и много други. През 2003 г. защитава в Института по славянознание на Руската академия на науките голяма докторска дисертация на тема „Формиране на идеите за българска държавност (средата на XVIII – 70-те години на XIX в.)“ и получава научната степен „хабилитиран доктор на историческите науки“. През 2004 г. получава научното звание „професор“.

Като преподавател той води курс по съвременна история в Кишиневския държавен университет. В Педагогическия държавен университет „Ион Крян-

га“ преподава дисциплината „История, култура и традиции на българския народ“. Същевременно подготвя програма за този курс за средните образователни училища. Проф. Н. Червенков се занимава със съвременните проблеми на българската диаспора в Молдова. Въз основа на социологическото изследване „Бесарабските българи: традиции и промени“, съвместно с проф. П. Е. Митев е издадена монографията „Бесарабските българи за себе си“ (София, 1996). От 1994 г. е основател и постоянен председател на Научното дружество на българистите в Молдова. Като председател е член на Координационния съвет на етнокултурните организации към Департамента за междуетнически отношения на Република Молдова. Главен редактор на създаденото от него научнопопулярно списание „Български хоризонти“, на страниците на които имах чест да си публикувам моите научни издирвания.

През 2004 г. проф. Н. Червенков става ректор на Тараклийския държавен университет „Гр. Цамблак“. Той полага много усилия за превръщането му в културен и образователен център за българската диаспора в Молдова. Като първи ректор преодолява много трудности в първите години от съществуването на университета. Той е известен и авторитетен учен не само в Молдова, но и в научните среди на Украйна и България, участник в различни международни конференции в тези страни. Като аспирант, за пръв път се запознах с Николай в Донецк на Общосъюзната конференция на учените слависти през 1978 г. и оттогава нашите научни пътища често се пресичаха. През 2018 г. проф. Николай Червенков взе участие в съвместния научен проект между Харковския национален университет „В. Н. Каразин“ и Молдовската академия на науките по тема „Българските имена в историята на Украйна и Молдова“; като резултат организирахме научна конференция в Центъра по българистика и балкански изследвания „Марин Дринов“ на Каразинския университет. Планирахме да реализираме проект, който засягаше историята на българските селища в Молдова и Украйна, но, за съжаление, до началото на пълномащабната война с Русия не успяхме.

През последните години проф. Николай Червенков прояви голям интерес към преселването на бесарабските българи в Латинска Америка. Той, заедно със съпругата си, осъществи голямо пътуване в Бразилия, където се срещна с представителите на потомците на бесарабските българи там и осъществи научно издание като научен редактор и автор на уводната статия на един много важен труд по тази тема: „Жоржи Косиков. Имиграцията в Бразилия и Уругвай: бесарабски българи и гагузи“ (София, 2021. 416 с.).

Преди известно време той трайно се установи заедно със семейството си в България. Синовете му станаха известни бизнесмени, а жена му Мария – помощничка в неговите научни занимания. Както и преди години, още живеейки в Кишинев, той често идваше в България и вземаше участие в работата на Дружество „Родолубец“ (Дружество за приятелство и културни връзки с бесарабските, таврийските и кримските българи), така и сега бе постоянен участник в различните мероприятия на Дружеството. Ние често се срещаме на научни форуми с проф. Н. Червенков не само в София, но и в другите градове. Той взе активно

участие в подготовката на моята биографична енциклопедия за известни бесарабски българи и написа редица статии за този проект. Неговата научна дейност е отразена в многобройни библиографски справочници: „Историческата българистика в чужбина“. Бр. 1–2 (София, 1983), „Славоведение в СССР. Изучение южных и западных славян. Биобиблиографический словарь“ (New York, 1993), „Чийшия: очерки истории и этнографии болгарского села Городнее в Бессарабии (Одеса, 2003), „Чуждестранната българистика през XX век. Энциклопедический справочник“ (София, 2008).

Дейността на проф. Н. Червенков в областта на Българското възрождение и за популяризирането на българската история и култура е отличена със следните награди: Почетен знак на Президента на Република България, орден „Кирил и Методий“, медали и награди на БАН, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Общобългарския комитет „Васил Левски“, Държавната агенция „За българите в чужбина“.

Светла му памет!

Дата на подаване на статията в редакцията: 6.07.2025 г.